

СТУДЕНЦКАЯ

ЧАСАПІСЬ БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛЬНА-СЬВЯЦОМАГА СТУДЭНЦТВА
№ 9 1989 ЖНІВЕНЬ 1989 МЕНСК

Ларыса ГЕНЮШ

Маш сыцяг

За жар Душы, што набыла,
За сэрца зораны агонь,
Я, Божа, чуць хоць раз хацела б
Шум сыцягу вольнага свайго.

Калі Крывіцкая зямліца
Мне сэрца гордае зьвіе,

А польны вецер расшуміцца,
На расьвітаныне запяе, ~

Няхай разгорне сваё крылые,
Як стораж вечнага жыцця,
Хай зашуміць хоць на магіль
Мне бел-чырвона-белы сыцяг. / 1

БОЛМКА

ПРАЕКТ ПРАГРАМЫ БЕЛАРУСКАЙ СТУДЭНЦКАЙ ГРАМАДЫ

СЯБРЫ !!!

Прайшло ўжо блізка тры месяцы пасля зьмяшчэння ў шостым нумары наша часопісі праграмы /праект/ маючага ўтварыцца студэнцкага згуртаваньня. Атрымалі мы шэраг канструктыўных прапановаў і заўваг, за што мы гаворым шчырае дзякуй усім нашым актыўным чытачом. Асабліваю ласку маем да спадара Ігара Кручонка /праектыроўшчык, удзельнік групы падтрымкі Рады БНФ Цэнтральнага р-на м. Менска/, які свае слушныя прапановы зьвіеў у досыць зграбную сыстэму. Ніжэй падаем дужа прычэповую вынятку зь ягонага ліста адносна пытаньня, зададзенага ў тым жа 6-ым нумары "С.Д.": "Беларуская студэнцкая грамада — фэдэрацыя ці канфэдэрацыя?" "Утварэньне арганізацыі беларускіх студэнтаў на падставе "канфэдэрацыі" лічу памылкай, бо гэтая створыць пэўныя цяжкасьці для кансалідацыі студэнтаў

пад агульнай праграмай. У межах "канфэдрацыі" паміж тымі ці іншымі згуртаваньнямі студэнтаў можа узьнікнуць нават ідэалогічная /і г.д./ барацьба. А ў наш час такога трэба пазьбегнуць, інакш студэнцкі рух разьяднаецца на суполкі і загіне сам сабой, яшчэ не нарадзіўшыся.

Аптымальным варыянтам студэнцкай арганізацыі лічу "Студэнцкую грамаду", у якую б уваходзілі студэнцкія суполкі на правах ФЭДЭРАЦЫІ. "Студэнцкая грамада" можа мець структуру, якая адпавядае будове Беларускага Народнага фронту. Найбольш пажаданым было б, каб "Студэнцкая грамада" уваходзіла ў КАНФЭДЭРАЦЫЮ БЕЛАРУСКІХ СУПОЛАК на правах самастойнага згуртаваньня, нароўні з "Талакой", "Тутэйшымі" ды іншымі..."

Як і раней, заклікаем усю зацікаўленую студэнцкую моладзь уключыцца ў абмеркаваньне праекту праграмы Беларускай студэнцкай грамады. Памятайма! Актыўнае спрычыненьне кожнага з нас да справы распрацоўкі праграмы ўжо зараз дазволіць сустрэць новы навучальны год з грунтоўна падрыхтаваным дакумантам. Вярнуўшыся пасля летніх вакацыяў, моладзь мусе затым згуртавацца вакол гэтай праграмы. Прапановы, парады, заўвагі да праекту, а таксама свае ўласныя распрацоўкі праграмы просім дасылаць на адрас рэдакцыі. Нагадваем, што наш адрас падаецца на апошняй бачыне часопісі.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСКІ СТУДЭНЦКІ ПАТРЫЯТЫЧНЫ РУХ !!!

Рэдакцыйная суполка "Студэнцкае Думкі".

АГУЛЬНЫЯ МЭТЫ ГРАМАДЫ

1. Грамада вядзе барацьбу за стварэньне праўнай дзяржавы;
2. Грамада садзейнічае барацьбе за стварэньне на тэрыторыі Беларусі экалягічна чыстае, бязьядзернае зоны;
3. Грамада змагаецца за адраджэньне суладных міжнацыянальных узаемадчыненьняў на падставе прыярытэтнасьці нацыянальнай мовы карэннага насельніцтва рэспублікі;
4. Грамада садзейнічае барацьбе за дасягненьне рэальнага суверэнітэту Беларусі;
5. Грамада змагаецца за ліквідацыю аднапартыйнай сыстэмы ў грамадзкім жыцьці Рэспублікі.

АСНОЎНЫЯ ЗАДАЧЫ СТУДЭНЦКАЙ ГРАМАДЫ

1. Аўтаномія ВНУ і самакіраваньне;
2. Забесьпячэньне палітычнага волявыяўленьня студэнцтва на прынцыпах палітычнага плюралізму;
3. Спецыялізацыя навучаньня ў ВНУ;
4. Дэідэалогізацыя навучаньня ў ВНУ;
5. Забесьпячэньне нацыянальнага раўнапраўя студэнтаў;
6. Дэмілітарызацыя навучаньня ў ВНУ;
7. Забесьпячэньне матэрыяльных патрабаваньняў студэнтаў і дэмакратызацыя адміністрацыйнай сыстэмы ВНУ.

І. АЎТАНОМІЯ ВНУ І САМАКІРАВАНЬНЕ

І. Экстэрытарыяльнасьць ВНУ /палітыка-юрыдычны статус/.
а/ Падразьдзяленьням міліцыі /паліцыі/ і войскаў забараняецца знаходзіцца на тэрыторыі ВНУ без дазволу рады ВНУ;
б/ на тэрыторыі ВНУ мітынгі і сходы адбываюцца з паведамленьнем толькі рады ВНУ;
в/ магчымасьць вольнага, бесцэнзурнага выданьня і распаўсюджваньня на тэрыторыі ВНУ ўласных друкаваных выданьняў тых ці іншых арганізацыяў — сяброў Беларускай студэнцкай грамады.

2. Самакіраваньне ВНУ.
а/ Выбэ і асьць усіх ворганаў самакіраваньня ўнутры ВНУ;
б/ прадстаўніцтва студэнтаў у складзе ворганаў унутранага самакіраваньня ня менш за 75 адсоткаў агульнага складу;
в/ рэктар, прарэктары, дэкань і загадчыкі катэдраў абіраюцца па прадстаўленьні катэдраў студэнцка-выкладчыцкімі канфэрэнцыямі і пэрыядычна трымаюцца перад імі справаздачы.

3. Аўтаномія ВНУ.

- а/ Плянны набору студэнтаў ВНУ выпрацоўвае самастойна паводле рэкамендацыяў адпаведных ведамстваў і ўстановаў, зацікаўленых у атрыманьні кваліфікаваных кадраў;
- б/ навучальныя планы і праграмы ВНУ выпрацоўвае самастойна паводле рэкамендацыяў адпаведных ведамстваў і ўстановаў;
- в/ распрацаваньня навучальныя планы і праграмы зацьвярджаюцца ворганамі ўнутранага самакіраваньня ВНУ.

2. ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ ПАЛІТЫЧНАГА ВОЛЕВЫЯЎЛЕНЬНЯ СТУДЭНЦТВА НА ПРЫНЦЫПАХ ПАЛІТЫЧНАГА ПЛЮРАЛІЗМУ

- а/ Вылучэньне ўласных кандыдатаў на выбарах у мясцовыя і вярхоўныя ворганы ўлады.

3. СПЭЦЫЯЛІЗАЦЫЯ НАВУЧАНЬНЯ ў ВНУ

- а/ Узнаўленьне статусу "вольнага слухача" з правам вольнага наведваньня лекцыяў;
- б/ скасаваньне сэмэстравой сыстэмы навучаньня;
- в/ мажлівасьць выбарнасьці выкладчыкаў для навучаньня;
- г/ ліквідацыя абавязковага выкладаньня няпрофільных /агульнаадукацыйных/ прадметаў у ВНУ¹;
- д/ павелічэньне часу на выкладаньне прадметаў па непасрэднай спэцыяльнасьці;
- е/ ліквідацыя "завочнай" формы навучаньня у ВНУ²;
- ж/ ліквідацыя абавязковага выкладаньня замежных моваў³.

4. ДЭІДЭАЛІГАЦЫЯ НАВУЧАНЬНЯ ў ВНУ

- а/ Адмена выкладаньня ў ВНУ "грамадзкіх" дысцыплінаў /гісторыі КПСС, палітэканоміі, навуковага камунізму і інш./;
- б/ узамен гэтага ўвесці выкладаньне прадмета "паліталёгія", які быў бы пазбаўлены ідэалёгічнай афарбоўкі⁴;
- в/ адмена выкладаньня прадмета "навуковы атеізм"⁵;
- г/ навуковы камунізм, гісторыя КПСС, атеізм і інш. нароўні з рэлігійным выхаваньнем павінны выкладацца ў ВНУ як факультатывы /па жаданьні студэнтаў/

5. ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА РАЎНАПРАЎЯ СТУДЭНТАЎ

- а/ Юрыдычна-праўнае забесьпячэньне студэнтаў магчымаьцю праходзіць навучаньне па ўсіх прадметах /у тым ліку тэхнічных/ на дзяржаўнай мове — беларускай, альбо на мове міжрэспубліканскіх зносінаў — расейскай⁶.

6. ДЭМІЛІТАРЫЗАЦЫЯ НАВУЧАНЬНЯ ў ВНУ

- а/ Вольнае наведваньне заняткаў на вайсковых катэдрах студэнтамі, якія адбылі тэрміновую вайсковую службу;
- б/ пры знаходжаньні студэнта ў акадэмічным адпачынку ня больш чым адзін год ён ня можа быць пакліканы на тэрміновую вайсковую службу⁷;
- в/ на студэнтаў, якія праходзяць вайсковае навучаньне, вайсковы статут распаўсюджваецца толькі на час заняткаў на вайсковых катэдрах, збораў і г.д.⁸;
- г/ выпускнікі ВНУ, дзе адсутнічалі вайсковыя катэдры, праходзяць тэрміновую службу па вайсковае спэцыяльнасьці, якая адпавядае грамадзянскай, атрыманай у ВНУ, альбо памагчымаьці набліжана да яе. Кантроль за гэтым вядзецца вайскавай радай ВНУ⁹;
- д/ студэнтаў, якія пад час акадэмічнага адпачынку пакліканыя ў войска в о с е н ь н ю, павінны дэмабілізавацца да І верасьня;
- е/ студэнты, якія маюць радзіну /сям'ю/ І прызываюцца пад час акадэмічнага адпачынку ў войска, праходзяць службу толькі н а т е р ы т о р ы і Р э с п у б л і к і;
- ж/ адмена вайскавай павіннасьці для жанчын-мэдыкаў і студэнтак мэдыцыйскіх ВНУ¹⁰;
- з/ замена службы ў войску працоўнай павіннасьцю для асобаў, якія з рэлігійных перакананьняў ня могуць адбываць службу ў войску альбо трымаць у руках зброю.

7. ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ МАТАР'ЯЛЬНЫХ ПАТРАБАВАНЬНЯЎ

- а/ Дэмакратызацыя прапусковай сыстэмы у студэнцкіх інтэрнатах;
- б/ забеспячэнне кожнага студэнта стыпэндый, якая адпавядала б суме пра-
жытковага мінімума;
- в/ забеспячэнне жылём кожнага студэнта, які ў гэтым мае патрэбу;
- г/ кантроль рады факультэту над разьмеркаваньнем стыпэндый, жылля, а так-
сама разьмеркаваньнем на працу пасля сканчэньня ВУ;
- д/ адмена прымусовага разьмеркаваньня выпускнікоў інстытутаў пасля сканчэ-
ня навучаньня;
- е/ аплочваньне любой працы студэнтаў;
- ж/ ліквідацыя прымусовага ўдзелу студэнтаў у працах, мерапрыемствах, не
звязаных непасрэдна з вучэньнем спецыяльнасьці /сельскагаспадарчыя пра-
цы, ДНД, суботнікі і г.д./;
- з/ усталяваньне круглагадовага льготнага праезду на ўсе кшталты транспарту
у рэспубліцы.

1. Такую пастанову пытаньня падтрымалі ня толькі б студэнты, але і выкладчы-
кі профільных прадметаў.

2. Завочную форму навучаньня ўвогуле нельга назваць навучаньнем, бо добрых
спэцыялістаў з "завочнікаў" не атрымліваецца.

3. Выкладаньне замежных моваў не садзейнічае сапраўднаму авалодваньню імі і
толькі адбірае лішні час у больш неабходных прадметаў.

4. Прадмет "паліталёгія" ў якасьці экспэрымэнту уведзены ў ВУ Эстоніі.

5. У сувязі з тым, што н а в у к о в ы м атэізм быць ня можа і ніколі такім
ня быў, дык навошта выкладаць ілжэнавуку?

6. Напрыклад, у студэнцкай групе — 20 чалавек. Зь іх толькі тое выказалі
жаданьне навучацца на дзяржаўнай мове — беларускай, астатнія — на рускай.
Усё роўна для гэтых траіх студэнтаў павінны быць створаныя ўсе умовы /на-
ват асобныя выкладчыкі, спецыяльныя падручнікі і г.д./.

7. Акадэмічны адпачынак можа расьцягнуцца на няпэўны пэрыяд /2 і больш га-
доў/; у такім разе гэтакі "студэнт" зможа навогул ухіляцца ад вайскавай
службы.

8. Нашэньне ўніформы, стрыжак і г.д. ліквідуецца. Студэнты забясьпечваюцца
ўніформай толькі пад час вайсковых збораў, трэніровак.

9. У першым варыянце: "...у войску працуюць/? — І.К./ непасрэдна па сваёй
спэцыяльнасьці." Па-першае, у войску не працуюць, а служаць, а па-другое,
калі студэнт атрымаў адукацыю таваразнаўцы ці актара? — у войску такіх
спэцыяльнасьцяў у тэрміновай службе няма.

10. На сустрэчы з выбаршчыкамі ў Палацы культуры будтрэста № 1 кандыдат у на-
родныя дэпутаты Ул. Ул. Палішчук /гал. лекар 1-й клінічнай лякарні/ на мае
пытаньне пра неабходнасьць такой рэформы адказаў, што калі жанчын-мэдыкаў
пазбавіць вайскавай павіннасьці, дык, маўляй, ня будзе каму працаваць пад
час катастрофаў ці катаклізмаў, у прыватнасьці — у Чарнобылі.

Пункт "в/" у першым варыянце — нерэальны, заўчасны; падобныя патраба-
ваньні ў цяперашні час узьнімаць ня варта.

Праект запрапанаваны Кручонкам Ігарам. 7.08.89 г. м. Менск

P.S. Наагул становіцца ацэньваючы запрапанаваны спадаром Ігарам Кручонкам пра-
ект, лічым неабходным акрэсьліць, на наш погляд, ягоныя слабыя бакі. Бу-
дзем дужа ўдзячныя калі нехта з нашых чытачоў ці сам спадар Кручонак даш-
ле допіс з адказам на наступныя пытаньні, што ўзьніклі пасля азнаямленьня
з вышэйпададзеным праектам праграмы Беларускай студэнцкай грамады:

1. А што з агульнас культурай, мовай, экалёгіяй?

2. А ці ня лепей удасканаліць мэтодыкі навучаньня замежным мовам? Мы ж цы-
вілізаваныя людзі?

3. А як з ВУ, што рыхтуюць гуманітарна? Яны абавязаны вучыцца на беларус-
кай мове. Або мэдыкі? Як ім працаваць з хворымі, не валодаючы бел. мовай.

КУПАЛА Й КАТАЛІЦЫЗМ

5

Кіневіч

Друкуецца паводле —
"ВЕРА" Беларускае Каталіцкае часопіс /Менск — Смаленск/, № I, 1988г.

Геніяльны беларускі паэта Янка Купала нарадзіўся ў каталіцкай радзіне і выхоўваўся ў каталіцкай хаце. Бацькі ягоныя Дамінік Анупрыевіч Луцэвіч і Бянігна Янаўна Луцэвіч з роду Валасевічаў паходзілі зь беларускае шляхты і цвёрда трымаліся бацькоўскае каталіцкае веры. Маленькага Яся хрысьцілі ў Радашкавіцкім косьцэле/нажаль, там няма ніякай пазнакі пра гэта/. Уражлівая душа хлопчыка ня раз, мусіць, замірала ад радасьці пры гуках касцельных арганаў і сьпеваў. Яны абуджалі ягоную фантазію, любоў да прыгожага, спрыялі гарманічнаму, паэтычнаму ўспрыняцьцю сьвету. Жывучы ў Пецяроўбурзе ў 10-х гадох нашага стагодзьдзя, Купала сябраваў зь беларусамі-навучэнцамі Пецяроўбургскай каталіцкай акадэміі, якія выношвалі думкі несці слова народу ў яго роднай мове. Купала чытаў і вельмі цікавіўся першай беларускай каталіцкай газэтай "Беларус". Ён быў глыбока перакананы ў карысьці каталіцкага друку ў беларускай мове. Перапісваўся з Б.Эпімах-Шыпілам, выкладчыкам Пецяроўбургскай каталіцкай духоўнай акадэміі. Купала прасіў: "Будзьце ласкавы, купляйце для мяне і перасылайце "Беларуса"." Адным зь лепшых сяброў Купалы быў ксьндз Астрамовіч, які пісаў вершы пад псеўданімам Андрэя Зязюлі. Зноў у лісьце да Б.Эпімах-Шыпілы з Агпаў, што на Лагойшчыне, у чэрвені 1912г. Купала паведамляў: "На днях маюся зьездзіць да кс. Астрамовіча, а стуль, пагасьціўшы трохі дома, усё такі пастараюся быць у Вільні". У 1920г. беларускі ксьндз Абрамковіч, адзін зь лідэраў Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі, даглядаў Купалу, дзякурыў начамі каля яго ложку, у часе цяжкай хваробы паэта. Пра гэта піша сам Купала: "На дабітку Усяго, у 1920г., у студзені, я захварэў страшнай хваробай: гнойнае запаленьне сьляпой кішкі. Праляжаў у лякарні, змагаўся са сьмерцю, тры месяцы і выйшаў з пакрыўленай губой і з надломленым зусім здароўем. Папраўдзе пабыў на тым сьвеце. Толькі дзякуючы добрай апецы, асабліва ксьндзу-рэктару Менскай духоўнай сэмінарыі Абрамковічу, я не пайшоў да Абрагама на піва." Яшчэ перад гэтым, 23 студзеня 1916г., далёка ад Беларусі, у Маскоўскім Петрапаўлаўскім косьцэле Янка Купала узяў шлюб з Уладзіславай Станкевіч. Варункі жыцьця ў 20-30-х гадох не давалі магчымасьці Купалу праўдзіва адбіць свае адносіны з рэлігіяй.

У перадрэвалюцыйнай ягонай творчасьці рэлігійныя матывы, стасункі простага чалавека і веры займалі вялікае мейсца. Купала ня раз падкрэсьліваў, што талент, які ён мае, гэта Божы дар: "Буду пець, бо мне дар гэты Богам пасланы"/Адповедзь/. Дар гэты дадзены Богам, каб служыць людзям, беларускаму народу:

Я нясу вам дар
Братніх скіб і сьліб
Шумных сосен і ліп
Божы дар, сэрца дар.
Паэта верыць у стварэньне нашага сьвету ад ласкі Божай:
Божа! Гэткі сьвет тут
Моц стварыла твая
/Над сваёй Айчынай/.
Усяк ёй жылося
На сьвеце на Божым
/Бабулька прадаўчыца зэлак/.

Купала адкрыта зьвяртаецца да Бога, калі размова заходзіць не пра асабістыя крыўды й згрызоты, а пра лёс, будучыню беларускага народу. Верш тады яго пераходзіць у шчырую малітву:

О Божа Праведны, Ты сілу
Сваю вялікую акажы:
Ня зьгінуць з Бацькаўшчыны мілай
Свайму слуге дапамажы.

Сашлі мне сьветлую падмогу
Астаткі сіл сваіх аддаць
І — не зрабіўшы брату злога —
Пад крыжам бацькавым сканаць.
/Прыстаў я жыць.../

Купала гатовы ўсяго сябе аддаць Богу, прысьвяціць сваё жыццё Усявышній справядлівасці, каб бачыць свой край вольным і незалежным:

Я буду маліцца і сэрцам і думамі,
Расьпятаю буду маліцца душой,
Каб чорныя долі зь мяцеліцаў шумамі
Ужо больш не шалелі над роднай зямлёй.
/Мая Малітва/.

Купала упэўнены ў духоўнай сіле адраджэньня беларускага народа. І самое адраджэньне ён уяўляе як касьцельны гімн-малітву цэлай нацыі, якая пакуць што мае сіроцкую долю:

Мы роўную песню б запелі.
Запелі з так шчыра, балесна,
А гулка сіроцкая песня
Па сьвеце нясецца з трывогай.

Мы пелі б, маліліся б смела,
Каб наша малітва ўзьляцела
Аж там, аж пад небам, да Бога!
/Зь сіроцкай долі/.

Надзвычай важнае значэньне для беларусаў мела першае друкаванае перыядычнае слова, бо гэта быў вялікі пачатак вялікай справы адраджэньня народа. Купала, прысьвяціўшы верш "Нашай Доля", надае гэтаму факту момант сьвятасці, Боскасці:

Прывітайма "Долю",
Як анёла Бога зь неба,
Як сьвятую волю!
Нашай Доля/.

Зямлю, на якой працавалі сяляне, Купала разумеў у народнай традыцыі, як Божы дар:

Поле маё, поле!
Ты мне дарам Божым...

Згодна зь евангельскімі прынцыпамі сацыяльнае справядлівасці Купала не стамляецца нагадаць пра тое, што зямлю сялянам даў не чыноўнік альбо пан, але Бог, і сяляне маюць на яе вышэйшыя за любыя людзкія — Боскія правы:

Што ты сьпіш, што ты сьпіш,
Беларускі мужык?
Глянзь! Усталі усе,
Як сьвет Божы вялік!...

Няхай здымуць з цябе
Чынш, падаткі, налог,
Бо бясплатна для нас
Даў зямлю гэту Бог!

/Што ты сьпіш/

Хоць нам гэту зямлю-матку
Бог бясплатна дараваў
І плаціць чыноў, падаткаў
За яе нам не казаў...

/Ах, ці доўга/

Купала, апісваючы працу сялянаў у полі, паказвае зьнітаванасць такога ад казнага моманту ў сялянскім жыцці, як сяўба, з Боскай апекай, бо ўсё жывое на гэтым сьвеце ад Бога:

Тут кожны сяўца, хто набача,
Стары, ці малады, ці кабета,
— Радзі, памажы, Божа! — кажа,
А лёгка ж на сэрцы чуць гэта!
— Радзі, памажы, Божа! — скажам
І мы сяўцам усякага роду,
А зь зерня, што добрага севу,
Зьбяруць яны й добру ўроду.

/Сявец/

/працяг на 15
бачыне/

МАТАР'ЯЛЫ ДА БЕЛАРУСКАГА ІМЕНЬНІКА

7

АЛЬГЕРА ПАКАЛЮБІЧ

/пачатак у нумарох 7 і 8/

МУЖЧЫНСКІЯ ІМЁНЫ

... В ...

1. ВАЖГІНТ - Т.

Важка, Вакуль, Гінтась, Важук, Важчук, Важ, Гінташ, Важар.

2. ВАЙДОТ - сын вялікага князя Кейстута.

Вайдась, Вайдук, Вайдар, Вайдзіла, Вайдаш.

3. ВАЛАДАР - вялікі князь полацкі.

Дарня, Уладзя, Дарук, Дораш, Волька, Вольдар, Вольдаш, Дар.

4. ВАЛЕНТА /ЦІ/ - С.С.65г.

5. ВАСІЛЬ - паўстанец ХУІ ст. Васіль Вашчыла.

Васілёк, Васілька.

6. ВАЦІСЛАЎ - Завейка, легендарны заснавальнік Ваўкавыску.

Славук; гл.Вацлава.

7. ВАЦЛАЎ - Ластоўскі, грамадзскі ды культурны дзеяч ХХ ст.

- Баршчэўскі, 1632 г. /У.А.75г./

Ваця, Вацюк, Вацусь, Вацеш, Ванаш.

8. ВАШЧАБОР - Б.А.69г.

Вацюк, Вацук, Вашчук, Вяшчун, Вешча, Ваціла, Вашчыла.

9. ВЕЖА - легендарны волат-чараўнік;

- Б.А.69г.;

- персанаж "Каласоў..." У.Караткевіча.

Вежка, Велась, Вяхур, Вежар, Вежур, Вежань.

10. ВЕНЦЛАЎ - толькі на Гарадзеншчыне ды Берасцейшчыне зафіксаванае ў ХУІ-ХУІІ ст.ст. 23 разы.

- Ваўковіч, 1556г.;

- Акгрыпа, 1636г. /У.А.75г./

Венка, Венась, Венусь, Вянук, Венар, Вен/а/, Венча, Венаш.

11. ВЕРАС - Т.; Б.А.69г.

Верасок, Верусь, Верек, Верча, Вера, Верань, Вернь, Вераш.

12. ВЕРБАШ - Б.А.69г.

Вербась, Вярбук, Вербар, Вербат, Вербань; гл.Верас.

13. ВІГАНД - сын вялікага князя Альгерда.

Вігась, Віжук, Віжань, Віжар, Вігаш, Вігань.

14. ВІДЗІБОР - Т.

Відзя, Відась, Відусь, Форусь, Відук, Відзь, Відаш, Відзь.

815. ВІЗГАРД - Т. гл. Вежу і Віганда.
16. ВІЛІМ - рэканструяванае па спісе беларускіх прозьвішчаў /СБП/.
Вілько/-ка/, Вілась, Вялук, Вілар, Віль, Віліт, Вілаш, Вільча.
17. ВІНГАЛД - першае імя князя Андрэя Полацкага.
Вінгась, Вінук, Вінча, Галь/д/, Вінаш, Гальдаш.
18. ВІНЦЭНТ - Матушэвіч, 1696г.;
-Вінцэнт Орда, 1670г. /У.А.75г./
-Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч, пачынальнік новай беларускай літаратуры XIX ст.;
-В.Адвжны, паэт пач.XX ст.
Вінцэсь, Вінцук, Вінчак, Вінаш.
19. ВІР - Б.А.69г.;
- наваградзкі мніх XVI ст.
Вірця, Вірук, Вірчук, Вірча, Вірла.
20. ВІТ - у XVI ст. узгадваецца 7 разоў.
- Віт Масевіч, 1528г.;
- Віт Пацэвіч, 1528г. /Б.А.66г./
Вітошка, Вітка, Віташ.
21. ВІТАЖЭНЦІ - псеўданім Кастуся Каліноўскага.
Вітушка, Вітажук, Вітажэнь, Вітаж.
22. ВІТАЎТ - кароль Вялікага княства Літоўскага; пры ім нашая дзяржава дасягнула вышэйшага культурна-эканамічнага росквіту і палітычнага аўтарытэту.
Вітась, Вітка, Вітунь, Вітук, Віт, Віташ.
23. ВІЦЕНЬ - князь Вялікага княства Літоўскага, творца "Пагоні" - беларускага гербу. гл.Вітаўта.
24. ВІШЫМУТ - з Булевічаў, роду князёў літоўскіх па правым беразе верхняй плыні Дняпра /БелСЭ/.
гл.Вішаслава.
25. ВОЙНА /ВОЙМІР, ВОЙБАР/ - Юрэвіч ды Мастыка, баяры, XVI ст.
/Б.А.66г./;
- персанаж "Каласоў..." У.Караткевіча.
Воясь, Воюсь, Войка, Вайчук, Ваяр, Воюш.
26. ВОЙСЛАЎ /ВАЙНІСЛАЎ/ - Савіч-Заблошкі, паэт XIX ст.
Славук; гл.Войну.
27. ВОЙТАШ - у XVI-XVIII ст.ст. зафіксаванае 287 разоў.
- Войташ Пузовіч, 1541 г. /У.А.75г./
Войтка, Вайцук, Вайтук, Войтуль, Войтан, Войч, Войціш.
28. ВОЙШАЛК - сын князя Мяндоўга, заснавальнік Вялікага княства Літоўскага.
Воясь, Вайшэлак, Вой, Вайшук, Воюш.
29. ВОЛТУШ - Т.
Вольцік, Вольця, Воля, Валук, Лячно, Воляш.
30. ВОЛЬСЕЙ - узгадваецца ў XVI-XVIII ст.ст. II разоў. /працяг на І4 бачыне/

3 НАШАЕ ПОШТЫ

9

ЯК Я СУСТРЭЎ БЕЛАРУСА НАЦЫЯНАЛІСТА.

Першага ліпеня на сьвяце места ў гайніку імя Янкі Купалы каля выстаўкі карцін, прысьвечаных Беларускаму Народнаму Фронту, і фотастэнду са здымкамі з Устаноўчага зьезду БНФ сабралася шмат народу. Вядома, што ў варунках існуючай на Беларусі татальнай цэнзуры, якая перашкаджае зьяўленьню на сачных беларускага друку любой праўдзівай інфармацыі пра дзейнасьць і мэты Беларускага Народнага Фронту за перабудову "Адраджэньне", у людзей паўстала багата пытанняў. Былі тут і людзі, якія маглі й адказвалі на гэтыя пытаньні. Ады зь іх былі арганізатарамі гэтай выставы і былі занятыя перамовамі з "мастацтвазнаўцамі-прафэсіяналамі" — супрацоўнікамі міліцыі, якія патрабавалі зьняць адну з карцінаў. Другія прысланьня, мабыць, скды пэўнымі ўстановамі з мэтай аслабіць або наогул знішчыць уплыў гэтай выставы на сьвядомасьць менчукоў.

Паблізу ад мяне стаяў адзін з апошніх, упэўнены ў сабе, як жалезабетонны слуп. Назваўшыся беларусам, родам з Магілёўшчыны, загадчыкам адзьдзела культуры нявысьветленай установы, ён зацята паўтараў, што на Беларусі ёсьць усе ўмовы для разьвіцьця беларускай мовы і ўсе размовы наконт дзяржаўнасьці яе нявартия ніякай увагі. Людзей навокал яго здзіўляла, што ў той час, калі нават Менскі гаркам партыі са старонак сваёй шырокавядомай газэты "Вячэрні Мінск" зьвярнуўся з прапановай надаць беларускай мове статус дзяржаўнасьці, яшчэ ёсьць гэтакія рэліктавыя загадчыкі адзьдзелаў культуры. Людзі не згаджаліся зь ім і задавалі яму шмат пытанняў:

— Калі наша родная мова такая прыгожая і так завітнела за апошнія гады, чаму ёй не карыстаецца Я.А.Сакалоў?

— Ці ёсьць яшчэ ў сьвеце якія-небудзь краіны, каб яны мелі такую старажытную гісторыю, як Беларусь, дзесяцімільённы народ, сваіх прадстаўнікоў у ААН, а іх урад не размаўляе са сваім народам на роднай мове?

— Дзе можна набыць беларускі лемантар і падручнікі беларускай мовы?

— Чаму ў Менску не дэманструецца ніводнага фільма па-беларуску?

— Чаму ў нашых суседзях: у Польшчы дзяржаўная мова — польская, у Літве — літоўская, а на Беларусі — небеларуская?

Ані на воднае з пытанняў гэты чалавек пэўнага адказу ня даў. Ён упэўнена паўтараў, што для кожнага на Беларусі ёсьць усе ўмовы для свабоднага авалодваньня беларускай мовай і што Беларусь асаблівая краіна, а беларусы такі звышрэдка народ, які ў адрозьненьне ад іншых ня мае патрэбы ў асобнай дзяржаўнай мове.

У рэспубліканскім друку апошнім часам шмат пісалі пра нацыяналізм і экстрэмізм. І вось нарэшце мяне пашанцавала на ўласныя вочы пабачыць сапраўднага жывога беларуса-нацыяналіста, бо ён, на маю думку, сьвядома насаджае і культывуе ідэю выключнасьці беларускай нацыі. А я лічу, што беларусы, як усе нармальныя, усе вольныя народы, маюць права і павінны мець дзяржаўнай мовай родную — беларускую.

Ул. Вярховіч
2.04.89г. Менск

АДЭЛЯ МАРЭЛЯ

х х х

У сутарэньнях сонца не відно,
І не відно сяброўскага аблічча.
Ды кожны крок —

ён да свабоды крок,
Лай вартавыя крокі нашы лічаць,
Мы мурашы падземнага жытла
І робім справу, —

Дабрыдзень!

Сёлета ў ліпені давялося пабываць на вайсковых зборах студэнтаў, якія зьяўляюцца вяршыняй навучаньня на вайскавай катэдрі. І вось якія засталіся уражаньні...

РОЗДУМ НА ЗБОРАХ

Вельмі сумная атрымліваецца рэч, нешта падобнае да калектывізацыі —

толькі для чужыны.
Пазбавілі паветра і цяпла,
Святла, труны, адзеньня, адпачынку...

Пакуль у слабым целе ёсць адчай
І спадзяваньне скруху сунімае,
Адчую, як натужна за плячо
Адзін зь пяцёх сяброў мяне трымае.

Ды й сам яму ня дам зваліцца з ног
На дрот калючы нелюдзям на зьдзекі.
Ня ведае імёнаў нашых Бог —
Жывем пад нумарамі ў самым пекле.

Агонь вар'яцкі нас паліў —
ня грэў.
Ды прага жыць узмоцнена трохкратна.
Мы захлыску сярмяжную саўем
І ланцугі са сьлёз, крыві й поту.

Каб гэтай карай адплаціць за зьдзек
Праз вёрсты і шляхі ЯГО дастанем,
Каб сьвет пазбавіць ад такіх навек,
Як ненавісны нам таварыш Сталін.

1986г. МЕНСК

х х х

Мы — ня сьведкі.

Мы тых, хто ў пекла пайшоў,
Дзе мярцьвячынай пахне й гноём.
І жывуць горш за дзікіх і сквапных зьвяроў
Чалавечыя дзеці — ізгоі.

Тэй, хто выдзюжыць сьмерць, будзе богу як брат,
Калі толькі ня служыць ён шэльмам.
На чужую зямлю нас загнаў супарат, —
Дык НА НАШАЙ — хай зьгінуць прышэльцы!

Хто тут дрот працягнуў нашых лёсаў наўссыцяж?
Хто Уладарыць бярэцца над сэрцам?
У грудзёх аддаецца бязьлітасна марш
Супраць зьдзэкаў, заганаў і сьмерці.

Дык запейма, сябры, як сьпявалі калісь
Нашы продкі, палючы зьвера.
Хай нясецца наш покліч у небную высь,
Погань пашчы іклатыя шчэрыць.

Дык запейма, сябры, каб пачулі здалёк,
Забаронены гімн падхапілі.
А ня людзі, дык можа пачуе нас Бог
І ў грамы навародныя грывне!

1986г. МЕНСК

там была магчымасьць выбару: ці калгас, ці Сібір; тое ж самае і ў ВНУ зараз. Ніхто сілком не прымушае студэнта мець пагоны ахвіцэра: ёсць зноў-такі выбар — ці ахвіцэрскі чын, ці прэч з ВНУ.

Гэта ня гледзячы на тое, што, напрыклад, адслужыў у войску/маю ўжо вайсковую спецыяльнасьць/і не жадаю быць ахвіцэрам.

Але ж у мяне ніхто не пытае пра гэта, ніхто не глядзіць, ці здольны я камандаваць. Дзіва дзіўнае: каб быць музыкантам, мастаком ці інжынерам, трэба мець нейкія здольнасьці, а вось каб быць ахвіцэрам, здольнасьцяў, атрымліваецца, ня трэба.

Што больш за усё абражае, дык гэта тое, што вайскоўцам, за рэдкім выключэньнем, нічога нельга сказаць супраць, бо адразу пачынаюцца пагрозы. А пагражаюць выключэньнем, таму адчуваеш сябе ў іх руках запалкай, якую, ёсць магчымасьць зламіць у любую хвіліну, утаптаць тваю чалавечую годнасьць у грязь.

Ці ж не занадта правую маюць вайскоўцы ва ўнівэрсытэтах і інстытутах?

Зь іх боку вельмі моцна адчуваецца дыктат. Трэба хутчэй адзядзяляць вайскоўцаў ад ВНУ, пазбавіць іх права дыктату, бо ён ніколі ні да чаго добрага не прыводзіў.

А пакуль шкада месяц жыцьця, які я страціў, заціснуты ў "хакі", замест таго, каб працаваць у будаўнічым атрадзе.

Яшчэ ў мяне ёсць некалькі пытаньняў, на якія не магу пакуль знайсці адказ.

1. Чаму беларуская мова моцна розьніцца зь літоўскай? Беларусь, як вядома, вельмі працяглы час уваходзіла ў Літву, а потым яшчэ й разам з Польшчай у Рэч Паспалітую. У польскай і беларускай мовы ёсць нейкае падабенства, а вось зь літоўскай... А беларуская мова /дакладней старабеларуская/ была дзяржаўнай калісьці ў Вялікім Княстве Літоўскім. У чым тут рэч?

2. Травень ці май? Афіцыйна зараз па-беларуску май, але ж неяк выпадае гэтая назва зь беларускіх назваў месяцаў. На Украіне, напрыклад, травень, а ў нас май. Ці не рапрэсавалі назву месяца, як граматыку беларускае мовы?

Усяго добрага.

З павагай Завадзкі Уладзімер.

/студэнт БДУ, хэміяк/

31 ліпеня 1989 м. Менск

Шаноўны пане Уладзімер !

Сь цікавасьцю прачыталі Вашага ліста і цалкам з Вамі згодныя. У бліжэйшых нумарох "Думкі" мяркуем працягнуць размову на гэты тэмац. Лічым, што пытаньне перабудовы вайсковага навучаньня ў ВДУ мусіць быць адным з найпершых у працы будучае Беларускае Студэнцкае Грамады. Спадзяемся на Вашу шчырую дапамогу.

Што да Вашых пытаньняў, дык даць адказ на іх мы папрасілі філёляга, выкладчыка ВДУ Вінцука Вячорку:

1. Вядома, не без значэньня ў гісторыі мовы уплыў на яе моваў суседніх. Але сутнасьць мовы, асноўныя рысы яе аблічча вызначаюцца не суседзкімі кантактамі, а паходжаньнем. Беларуская мова належыць да моваў славянскіх, як і польская, чэская, славацкая, сэрбалужыцкія, кашубская, украінская, расейская, сэрбахарвацкая, славенская, македонская, баўгарская, русінская. Гэтыя мовы, як і народы — іх носьбіты, выводзяцца з аднаго праславянскага кораню; некалі існавала агульная праславянская мова і агульная прарадзіма славянаў. Розныя дасьледчыкі зьмяшчаюць яе і на Дунаі, і на Вісьле, і ў Палесьсі. Што ж да літоўскае, дык гэта балцкая мова. Яе бліжэйшыя сваякі — латыская, пруская /мова вынішчанага немцамі народу прусаў/, яцьвяская /мова асыміляваных беларусамі яцьвягаў/ і мовы іншых даўна зніклых народаў. Балцкія мовы найбліжэйшыя да славянскіх паміж усіх індаэўрапейскіх /да іх адносяцца славянскія, балцкія, германскія, раманскія, кельцкія, іранскія і іншыя/. Параўнай: **РАКА** — рука, бегчы — **BĒGTI**, сядзець — **SĒDĒTI**, руды — **RAUDONAS**, зямля — **ZĒMĒ** і г.д. Між іншым, беларусы як адметны народ сфармаваліся дзякуючы вялікаму уплыву балцкага субстрату /тых балтаў, што насялялі цяперашнюю Беларусь да прыходу на яе славянаў/. Мяркуюць, што аканьне, дзеканьне-цеканьне, цвёрдае "р" у нашай мове — ад балцкіх уплываў. Пра сувязі з балтамі сьведчаць сотні балцкіх запазычаньняў: клуна, дзірван, дойдід, апрануць і інш. Тысячы беларусізмаў былі ў літоўскай мове /**KVIETKA, SEVULĒ**/, але былі замененыя на ўласныя словы ў 20-я — 30-я гады.

Казаць, што Беларусь уваходзіла ў Літву, недакладна. Адна са старажытных назваў Беларусі — Літва. Падрабязней пра гэта глядзі: Ермаловіч М. Па сьлядох аднаго міфа. Менск: Навука й тэхніка, 1989г.

2. У беларускіх гаворках — і травень, і май. Травень быў нормай для дваццатых гадоў і вытлучаны ў гадох трыццатых.

3 НАГОДЫ ДНЯ МОЛАДЗІ

Асабліва жахлівы стан нашае будучае зьмены бачны на узгаданае сьвята. Літаральна ўсе прававыя адносіны дзяржавы з моладзью зводзяцца да прымусаў, у прыватнасьці, да вайсковага абавязку. Незразумела, як у варунках агульнай мілітарызацыі яшчэ ёсьць дзе-нідзе сьвядомая моладзь. Усеагульны вайсковы абавязак — адлюстраваньне захаванасьці стану рабаўладаньня ў грамадстве. Сапраўды, усякая праца ў мірную гадзіну, за якую чалавек не атрымае платы, ёсьць рабства. Упэўнены, варункі ўтрыманьня рабоў у старым Рыме й варункі сучаснага жаўнерскага жыцьця ў войску мала чым розняцца. А тое, што чалавек знаходзіцца ва ўзброеных сілах два гады, ролі не адыгрывае, таму што менавіта ў 18-20 год фармуецца грамадзкая актыўнасьць чалавека, яго сьветапогляд, перакананьні. Большасьць людзей, што прайшлі вайсковую службу, хворыя на комплекс няпаўнавартасьці. Менавіта праз яго магчымы гвалт і зьдзек зь людзей, што звыкліся з пагардай й зьнявагай чалавечае годнасьці ў войску.

І гінуць студэнты на вайсковых зборах БТІ імя С.М.Кірава, ляцяць мацюгі на гаротныя галовы з боку загадчыка катэдры факультэта тэхналёгіі арганічных рэчываў А.І.Ламоткіна, ды ці мала прыкладаў. Людзі усё трываюць. Пакуль. Але уздымаецца голас пратэсту сьвядомага студэнцтва Беларусі супраць агульнага вайсковага абавязку. Ці ня хопіць пакутаў, гаворым мы, — Курапатаў, Афганістану, Чарнобылю.

СТУДЭНТЫ БЕЛАРУСІ !

ЗМАГАЙМАСЯ СУПРОЦЬ МІЛІТАРЫЗМУ І ВАЕНШЧЫНЫ, ЗРОБІМ БЕЛАРУСЬ БЯЗЬДЗЕРНАЙ ЗОНАЙ, СКАСУЕМ АБАВЯЗКОВУЮ ВАЙСКОВУЮ ПАВІННАСЬЦЬ !!!

Аляксей Трусаў, сёлетні выпускнік Беларускага тэхналягічнага інстытуту.

КРОНІКА:

*
Зьбіралася Рада Тутэйшых. Пастанавілі зрабіць папраўку ў Статуце, каб тых, якія пайшлі ў Саюз пісьменьнікаў, з Тутэйшых не выганяць. Бо Тутэйшыя для СП не камсамол і ня кузьня кадраў. Тутэйшыя самі сабою.

*
Тутэйшых запрасілі на фэстываль "Эўропа супраць пльні", які будзе ў сярэдзіне верасня праходзіць у Амстэрдаме. Паедуць 9 чалавек.

*
У лістападзе Тутэйшыя будуць сьвяткавань гадавіну, як здалі свой альманах у выдавецтва "Мастацкая літаратура". Альманах набраны, але ці зьявіцца да гадавіны -- невядома. Наклад беларускія выдаўцы - нашчадкі Скарны паставілі 3 тысячы. Ня будзе нават па 100 асобнікаў кожнаму з 35 аўтараў. Ці зьбіраецца наступны альманах Тутэйшых? Укладальнік С. Дубавец сказаў, што цяпер да адбору матэрыялаў ён бы паставіўся больш жорстка, а пакуль яны хочуць выдаць часопіс ці зборнік без цензуры і рэдактараў. Я спытаў: хто ж такія малойшы? Сказаў, што ня скажа, што іх ужо каля дзесяці аўтараў, якія лачуваюцца адной суполкай, і што выдаваць ім будзе "дзядзя", бо яны пішуць, што хочуць, і ніхто ім не камандзір. Меркаваны аб'ём -- 4 аркушы, а назва... Вядома ж, "Літаратура".

*
Адзін кадравы беларускі пісьменьнік пад вялікім сакрэтам перадаў нам для публікацыі ліст другога кадравага беларускага пісьменьніка ў ЦК і пры гэтым надта ж хіхікаў. Ня сабіць нам корпацца ў гэтых перабудовачных патугах нашых карыфеяў, але ж назваліся на свой клопат "Кантролем"...

Першаму сакратару ЦК КПБ
тав. Сакалову Я.Я.
Членам бюро ЦК КПБ

Праблема роднай мовы ў нашай рэспубліцы набыла надзвычайную вастрыню. Яна стала прадметам глыбокай заклапочанасці творцаў інтэлігенцыі, асабліва пісьменьнікаў.

Заклапочанасць гэта апраўдана, і людзі, якія выступаюць за адраджэньне статусу беларускай мовы, за пашырэнне сферы яе ўжытку ў дзейнасці ўсіх устаноў, асабліва гуманітарных, асветніцкіх, заслугоўваюць павагі і падтрымкі.

Разам з тым невялікая частка інтэлігентаў выкарыстоўвае праблему ў сваіх карысных дэмагагічных нацыяналістычных мэтах, што выяўляецца ў пісьмовых і вусных выступленьнях членаў некаторых нефармальных аб'яднанняў.

Захадзі, якія зроблены і робяцца ЦК і Урадам рэспублікі, выбіваюць у іх глебу.

Сур'ёзную ўвагу грамадскасці прыцягнула выпрацаваная ідэалагічнай камісіяй ЦК комплексная праграма "Родная мова". Абавязак партыйных арганізацый і кожнага камуніста творча ажыццяўляць гэтую праграму, дапаўняючы яе, углыбляючы, дэталізуючы.

У свой час я наведаў Фінляндыю і Бельгію, цікавіўся вырашэннем нацыянальнага пытання ў гэтых краінах. Вывучыўшы больш дэталёва вопыт іх па літаратуры, я прышоў да думкі, што ў нашай сітуацыі было б карысна пераняць адно заканадаўчае палажэнне аб раўнапраўнасці моў. Палажэнне простае, але, здаецца мне, надзвычай эфектыўнае. Сутнасць яго: абавязковае веданне двух моў -- фінскай і шведскай, французскай і фламандскай -- для дзяржаўных служачых усіх рангаў.

Прапаную прыняць Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб абавязковым дасканалым валоданні беларускай і рускай мовамі дзяржаў-

нымі служачымі ўсіх узроўняў на тэрыторыі рэспублікі. У катэгорыю дзяржаўных служачых уключыць усіх работнікаў усіх саветаў, партыйных, прафсаюзных, камсамольскіх органаў, выкладчыкаў сярэдніх школ, выкладчыкаў гуманітарных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў, работнікаў органаў і устаноў асветы і культуры.

Валоданне беларускай і рускай мовамі павінна стаць абавязковай умовай замяшчэння пералічаных спецыяльнай пастановай ЦК КПБ і Савета міністраў пасадак. Тэсты па валоданню мовамі павінны ўваходзіць у прафесіянальную атэстацыю работнікаў. Безумоўна, могуць быць пэўныя выключэнні.

Заканадаўча не распаўсюджваць гэтае патрабаванне на навуковых -- не гуманітарных -- работнікаў і інжынерна-тэхнічны персанал прамысловасці і сельскай гаспадаркі, што дасць магчымасць працаваць у шырокай сферы матэрыяльнай вытворчасці прадстаўнікам любой нацыі і народнасці без усялякіх дэскрымінацыйных абмежаванняў.

Не сумняваюся, што такі парадок з'яў бы многія моўныя пытанні. Ва ўсялякім разе беларусы не сталі б вызваляць сваіх дзяцей ад вывучэння роднай мовы, бо значная частка гэтых дзяцей павінна будзе заняць пасады ў дзяржаўным, партыйным апаратае, ва ўстановах асветы і культуры.

Разумею, што прапанова мая патрабуе дэталёвага вывучэння і шырокага абмеркавання. Але лічу яе канструктыўным укладам у праграму "Родная мова".

Буду ўдзячны, калі мае таварышы па партыі і Цэнтральнаму камітэту аднясуцца да гэтае прапановы з увагай.

01-12,266

16.05.89

Іван Шамякін, член ЦК КПБ,
Народны пісьменнік ЕССР.

На лісьце наступныя разгалюшкі:

т.Печенникову В.А. Прочу совместно с Президиумом Верховного Совета ЕССР, Совмином республики и другими заинтересованными организациями проработать этот вопрос и внести предложения. Е.Соколов.

т.т.Даниловичу Н.И. Демчуку М.И. Совместно с ПВС ЕССР рассмотрим, совместив с доработкой программы "Родная мова". В.Печенников.

т.т. Круглею М.М., Каледину Е.А., Стражеву В.И., Масловскому В.И. Савчук Т.Н. Прочу учесть предложение тов. Шамякина И.П. при разработке программы "Родная мова". Л.Сухнат.

КАНТРОЛЬ: Вось такая кухня -- як гэта робіцца. Не пасьпелі яшчэ адрадіць тую мову да павнавартаснага жыцця ва ўсіх сферах, аж народны пісьменнік -- совесть нации -- ужо прапануе абмежаваць, звязіць, рэгламентаваць: каму трэба ведаць мову, а каму зусім неабавязкова. Ён -- за дзве дзяржаўныя мовы на Беларусі, г.зн, за асновы кол на магілу мовы беларускай. Ён, як вынікае з агульнага сэнсу ды кантэксту гэтага ліста, найперш заклапочаны лёсам рускай мовы ў ЕССР. Вось, аказваецца, што трэба ратаваць і берагчы. Урэшце, ён супраць нацыяналістаў! Праўда, без імянаў. Імяны, відаць, прагучалі ў прыватнай гутарцы...

МАТАР'ЯЛІ ДА ТРАСЯНКА-БЕЛАРУСКАГА СЛЮЎНІКА. 2.

адпачываючы--адпачывальнік
Акіябрскі--Рудабэлка
аліфа--пакост
аптэка--зэльня
арамат--водар
бітком--бітма
будучае--будучыня
буквар--лемантар
бюстгальтар--станік
бягучы / год / -- гэты
ваеннаслужачы--вайсковец
ывад--выснова

выходзячы / дакумант / -- выходны
граніца--мяжа
да--так
дабываючы--здабыўны
данья--звесткі
Днепр--Дняпро
друг--сябра
дзякуй / ніякі род / -- дзякуй
/ муж.род /
жвачка--жуйка, гумка
займаемы / пост / -- займаны
зарад / зброі / -- набой

засядацель--лаўнік
 і снуючы--наіўны
 кактэйль--трунак
 карабок--пушка
 каробка /цукерак/--пушка
 кашалёк--вацок
 круг /сяброў/--кола
 ледзь ці не--ледзь не
 май--травень
 Маладзёчна--Маладэчна
 мі нулае--мі нуўшына
 накапіць /досьвед/--назапастіць
 насілле--гвалт
 наспеўшы--наспелы
 пагранічнік--памежнік
 пасха--Вялікдзень
 пацярпеўшы--пацярпелы
 пенсіённы--пансійны
 пералісвацца--ліставацца
 прадстаўленьне /цыркавое/--
 паказ
 прыём--прымо
 прыёмная--прымовы пакой
 рад--шэраг
 радуга--вясёлка
 растлумачэнне--тлумачэнне
 ручка /пісаць/--асадка
 савок--шўфік
 сасок--смочак
 састаў--склад
 Светлагорск--Шацілкі
 служачы--службовец
 сярэдневяковы--сярэднявечны

тыраж--наклад
 у адрас--на адрас
 уваходзячы /дакумант/--уваходны
 узносы--складкі
 учот--улік
 факел--паходня
 флаг--сыяг
 флажок--сыяжок
 Францыск--Францішак
 худзец--худнец
 хуткасны--спешны, хуткі
 язычніцтва--паганства

Алег Мінкін

САМОТА

Мне рэжа слых хлусыня прамоў
 траскотных,
 Мне сылепіць вочы яркасыць кумача,
 Мне ўсё даўно абрыдла, апрача
 Маўклівай непрытомнасыці самоты.
 І ўсё ж калі б у цішыні дрымотнай
 Турыны рог прызыўна загучаў,
 І на лязе узнятага мяча
 Запалымнелі водсвятны паходняў,
 Я ўсе сумненні адгарнуў бы разам,
 І стаў пад белы сыяг з чырвоным
 пасам,
 Пад бел-чырвона-белы вольны сыяг...
 Чырвоны пас на белым тле Радзімы,
 Ты клічаш нас за волі міг адзіны
 Узнята і загінуць без разваг.

Гэты санэт Алега Мінкіна Кантроль прапануе ўключыць у школьную праграму.

МАТАР'ЯЛЫ ДА БЕЛАРУСКАГА ІМЕНЬНІКА

Альгерд Пакалюбіч

/працяг з 8 бачыны/

- Вольсей Хвядзьковіч, 1552г. /Б.А.66г./
гл. Волтуша.

31. ВОЛЬХІМ - у XVI-XVIII ст.ст. зафіксаванае 65 разоў.
- ВольхІм Зенюковіч, 1590 г. /Б.А.66г./
АльхІм; гл. Волтуша.

32. ВОЛЯН - Андрэй Волян, філосаф XVI ст.

33. ВОРША - легендарны беларускі баярын, персанаж паэмы М.Дармантава
Ворця, Варук, Воршуль, Воршань.

34. ВОЎЧАС - Т.; Б.А.66г.
Воўця, Ваўцок, Чашань, Воўк, Ваўчук, Вочат/нь/.

35. ВОЮШ - Б.А.69г. гл. Войну.

36. ВЫШАМІР - Т.
Мірук, Мірча, Міраш, Мір;, гл. Вышаслава.

37. ВІШАСЛАЎ - легендарны князь.
Славук, Вось, Вшук, Вшань, Вша.

38. ВЯЛЕС - паганскі бог, ахоўнік жывёл.

39. ВЯЛІЖ - Т., легендарны гутнік.
Велька, Велюк, Вяліж, Веліч, Вельча.

40. ВЯЛЬ - волат, прарадзімец ракі Вяльлі.
гл. Веліжа.

41. ВЯСЛАЎ - С.С.65г.

42. ВЯЧКА - удзельны полацкі князь, XIII ст.
Вечя, Вецік, Вячук, Вечань, Веча.

/працяг у наступных нумарох/

КУПАЛА И КАТАЛІЦЫЗМ

Кіневіч

/працяг з 5 бачыны/

Высьпе гэты на поле народ
І сеяць будзе сьвянцонае збожжа...
Добры ураджай, спорны умалот
Працавітым людзям пашлі, Божа!
/Перад вясной/

Як і ўсе рамантыкі па натуре, надзвычай тонка адчуў сувязь сваёй душы з Усявышнім. Ён любіў Бога, і любоў гэтая была няпростай і балючай. Яна адмятала недахопы косяцела зямнога і, бывала, абвальвалася з выкрыцьцём, ды гэта быў гнеў, народжаны любоўю, бо ніколі у Купалы ня было нічога чысьцейшага і вышэйшага, чым любоў да Бога. Вуснамі нашага генія з намі размаўляе Усявышні. Ён заклікае нас любіць адзін аднога, свой край, народ, мову, Беларусь. Ён заклікае ні на хвіліну не забывацца пра чалавечую, адрозную ад жывёльнага сьвету, сутнасьць. Дык будзем любіць і ухваляць Бога, якога не цураліся, якому служылі лепшыя сыны нашага народу!

Кіневіч

ДАРОСЛЫМ НЕМАЎЛЯТАМ

"Толькі скнара і лянiвы
Не вiпiсвае "Нiву"
Не гартае нумар сьвежы
Зь лiтбачынкай "Белавежа",
Не чытае дзеткам "Зорку",
Ды ня слухае гаворку
Нi пра сeньня, нi пра учора,
Але гэта ж, браце, шкода:
Патрыeт свайго народа,
Сьвету цeламу на дзiва,
За градой ня бачыць "Нiву".
Eсьць такая аксьeма:
Калi гэта Ваш знаeмь,
Калi усe, што Вам сьвятое,
Для яго заўжды пустое,
Калi eн бурчыць гутнiва,
Ледзь пачуушы слова "Нiва",
То такога, аж да веку,
Нельга клiкаць чалавекам!

Сяржук Сокалаў-Воюш

Пакуль ня позна...

Шаноўныя сябры!

Рэдакцыя "Студэнцкае Думкі" раіць Вам, пакуль ня позна /апошні тэрмін 31 жніўня/, падпісацца на тыднёвік "Нiва", які выдаецца на беларускай мове ў Беластоку/Польшча/ Беларускаім грамадзка-культурным таварыствам. Зьмешчаны побач верш Сяржук Сокалаў-Воюша — найлепшая рэклама "Нiве". Але ад сябе дадамо, што выісваць "Нiву" трэба, зыходзячы з наступных меркаваньняў:
а/ каб ведаць, як жывуць беларусы ў Польшчы;
б/ каб ведаць гісторыю Беларусі;
в/ каб вучыцца жывой, незбюрэкратызаванай беларускай мове /якой так не стае выданьням у БССР/;
г/ каб ведаць, як жывуць беларусы на эміграцыі ў Ангельшчыне, Амэрыцы, Канадзе і г.д.;
д/ і гэтак далей — ад сэксу да кухарскіх парадаў.
Нагадваем Вам выходныя зьвесткі: падпісны iнд. — 369II, кошт на год — 10,40р. Аформіць падпіску можна ў любым адзядзяленьні сувязі ці "Саюздруку".

*

Паведамляем, што хрысьціянскі эвангельскі сьвятар Эрнэст Сабіла, адпраўляе набажэнства за беларускі народ кожную першую сераду месяца а 19-гадзіне па адрасе: Менск, вул. Заслаўская, д. 13, кв. 14. Тэл. 23-21-18 — хатні. На набажэнства запрашаецца кожны шчыры беларус і сябра беларушчыны.

*

Калі Вы жадаеце выісаць альбо працягнуць падпіску на газету "Возрождение", "Согласіе" Літоўскага руху за перабудову "SAJUDIS" /на расейскай мове/ раім унесці 5 рублёў у ашчадную касу № 6762/028 места Вільні на рахунак № 22470

16 Зайкаўскасу Віталіюсу Пятро. Цэтлік разам з адрасам падпішчыка даслаць у штаб "SAJUDZIU" на адрас: 232001, места Вільня, праспэкт Г д міна І, Зайкаўскасу Віталіюсу.

УВАГА ! УВАГА ! УВАГА ! УВАГА ! УВАГА ! УВАГА !

БЕЛАРУСКІЯ ПАТРЫЕТЫ ! АМАТАРЫ КРАЯЗНАЎСТВА !

"Студэнцкая Думка" звяртаецца да Вас з заклікам: УРАТУИМА ПОМНІКІ БЕЛАРУСКАЕ СТАРАСЬВЕЧЧЫНЫ !

Усе мы мусім спрычыніцца да гэтае сьвятое справы. Першым крокам прапануем кампанію складаньня актаў стратаў аўтэнтычнага выгляду помніка. Плян складаньня гэткіх актаў падаем ніжэй. Складзеньня акты трэба кіраваць на адрас Беларускага Фонду Культуры: 220030, м. Менск, вул. Я. Купалы, д. 17/30, краязнаўчай камісыі БФК.

БЕЛАРУСКІ ФОНД КУЛЬТУРЫ
КАТАЛЁГ СТРАЧАНЫХ ПОМНІКАЎ КУЛЬТУРЫ

АКТ
СТРАТАЎ АЎТЭНТЫЧНАГА ВЫГЛЯДУ ПОМНІКА

1. Адрас аб'екта /сучасны/
2. Назва аб'екта
3. Характарыстыка аб'екта /сьціслая гістарычная даведка: час пабудовы, стыль, фундатар, аб'ёмная характарыстыка і падобнае/
4. Дата страты аўтэнтычнага выгляду помніка
5. Прычыны перабудовы /рамонт пасья пашкоджаньняў, зьмена стылю/
6. Мэта перабудовы /прыстасаваньне будынка пад новыя чыннасьці/
7. Ініцыятар перабудовы /асоба ці ўстанова ды прозьвішча кіраўніка/
8. Аўтар праекту перабудовы /асоба ці калектыў, адрас арганізацыі/
9. Выканаўца перабудовы /асоба ці арганізацыя ды прозьвішча кіраўніка/
10. Дзе знаходзіцца праектная дакумэнтацыя
11. Ступень стратаў
12. Крыніца інфармацыі /архіў, літаратура, прыватная асоба і г.д./

АКТ складзены /дата, прозьвішчы асобы ці групы людзей/

*чарцяжы

УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА! УВАГА!

Рэдакцыйная суполка звяртаецца да шануных чытачоў нашае часопісі са шчырай просьбаю дасылаць матар'ялы характару культурна-грамадзкага, эканамічнага, экалягічнага, навуковага, літаратурна-мастацкага, гумарыстычнага, абвесткі й г.д.

Наш адрас: Беларусь, 220100, места Менск, вул. М. Горкага, д. 143, кв. 65, Гуркову Алесю. Тэл. 34-42-78 - хатні.

Нумар падрыхтавалі: Сотнікаў Сяржук, Сабаленка Алесь, Барвенава Ганна, хатня Ігар/мастак/, Гуркоў Алесь.

Апрацоўка нумара закончана ў сярэдзіне жніўня 1989г. Перадрук дазваляецца толькі са спасылкай на крыніцу. Нумар падрыхтаваны рэдакцыйнай у двух асобніках; радзім усім сябрам нашае часопісі перадамавым пампажэньнем выданьня асабліва уважліва азнаёміцца з указам Прэзыдыюма Вярхоўнае Рады Беларусі нядаўна зацьверджаным на сэсіі Вярхоўнае Рады. Гэта значыць па ведамляць дзе друкуецца, якім накладам, на якой паперы і г.д.